

ENTREVISTA AMB CARLES BARRAL

«Un senyor de províncies»

No hi ha dubte que l'obra dels escriptors, sobretot la dels poetes que van començar a escriure cap als anys cinquanta és, actualment, centre d'una especial atenció per part de la crítica i els estudiosos de la literatura peninsular. Una de les figures més notables d'aquest grup és la del poeta i editor Carles Barral.

Ana Maria Moix

La curiositat que desperten avui els escriptors del mig segle és un fenomen absolutament natural si tenim en compte la profunda influència que la producció literària i crítica d'alguns d'aquests autors ha exercit en l'escriptura de les promocions més recents. Per raons òbvies de l'època, les motivacions tant estètiques com ideològiques de la tasca iniciàtica d'autors com Carles Barral, Joan Ferraté, Jaime Gil de Biedma, Gabriel Ferrater, els germans Goytisolo, etc. van aconseguir un ressò més aviat minoritari, fet pel qual s'explica el confusionisme que ha envoltat l'obra dels autors d'aquesta generació quant a les seves filiacions estètiques. Treballs crítics com el pròleg de Juan Garcia Hortelano en la seva antologia *El grupo poético de los años 50*, l'estudi de Carme Riera *La escuela de Barcelona (Gil de Biedma, Barral y Goytisolo)*, o el llibre de Laureano Bonet, *La revista Laye*, més els volums memorialístics d'alguns dels mateixos autors del grup generacional (els tres lliuraments de Carles Barral, *Friso menor*, de Ramón Carnicer, *Coto vedado*, de Juan Goytisolo, *Diario del artista seriamente enfermo*, de Jaime Gil de Biedma, *Els escenaris de la memòria*, de Josep Ma. Castellet) constitueixen ja una font de coneixement i d'informació respecte a aquest grup o generació.

Personatge carismàtic de la cultura peninsular durant més de trenta anys, Carles Barral ha estat un savi en l'art de l'ocultació i de la disfressa. De jove, poeta postromàntic, duelista, insolent provocador de tertúlies tavernàries amb recitacions baudelairianes i llatines, genet d'albades amb *nostalgie de la boue*, va passar a ser editor, l'editor antifranquista, cult, brillant i cosmopolita que va canviar el mediocre panorama editorial hispànic, és avui un home que ha adoptat les pausades maneres d'un *cavaller vellard* de barba i cabells blancs, extremadament prim i fràgil,

DOMENEC UMBERT

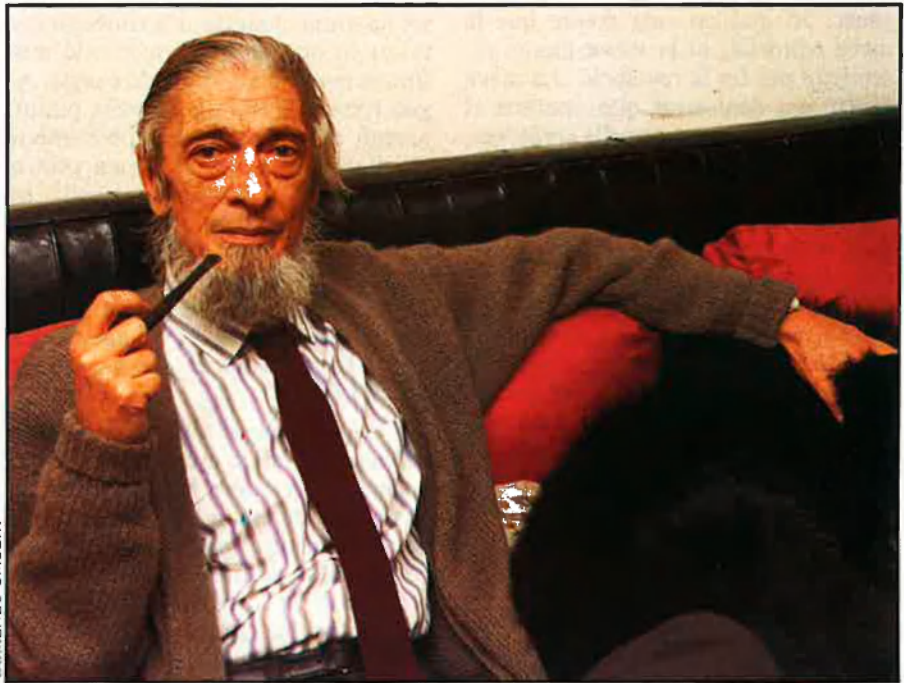
Carles Barral, 'cavaller vellard' de barba i cabells blancs.

que camina a poc a poc, amb l'ajuda —qui sap si fingida— d'un bastó.

El seu actual càrrec polític, senador per Tarragona, accentua la pretesa versemblança d'aquesta imatge d'avi savi i reposat que —ho confessa obertament— li encanta. Així, doncs, Carles Barral és ara un pare de la pàtria que parla de Catul, d'Ovidi i d'Homer com qui es refereix als seus contemporanis. Aquesta, diguem-ne, disfressa de *cavaller vellard* ultrapassa, darrerament, el joc i és present en la seva obra literària. A *Lección de cosas*, un dels seus millors llibres de poesia, Carles Barral explica la seva experiència del món al nét Malcom.

«No es tracta de mitificar el fet d'envellir. Es tracta, més aviat, d'una obsessió pel pas del temps i, sobretot, de l'esgotament de la funció dels personatges que un mateix s'ha vist obligat a representar al llarg de la seva història personal. Aquests personatges s'esgoten, es converteixen en caricatures, en manies, i, quan deixen de funcionar com a element irònic, cal sacrificar-los». Aquesta obsessió pel pas del temps configura l'estructura de *Cuando las horas veloces*, tercera part de les seves memòries. El títol del llibre és un vers d'Ovidi, i cada capítol s'obre, també, amb un vers d'aquest poeta llatí. «Ovidi, que és una de les meves passions, figura dins la història de la literatura com un gran mitògraf, com el millor mitògraf, i ho és. Però Ovidi és més que això, és molt més: trasllada a la seva poesia tot el coneixement que la seva època tenia del món, i la seva obra és plena d'intuïcions que estan molt per damunt de la poesia del seu segle. ¿Com és possible que Ovidi sabés tantes coses? Misteri. L'Ovidi del meu llibre és l'Ovidi d'una de *Les Metamorfosis*, la de Faetó, que és l'anàlisi de la jornada solar, que és la jornada de l'home. Però no la utilitzo en el seu sentit estricte, no explica la catàstrofe de Faetó. El que explico són els trams de la vida fins a arribar al final, un final que, lògicament, no surt perquè encara no hi he arribat. El que sí surt en el llibre és la meva preocupació absolutament maniàtica, i temàtica, respecte de la consciència del transcurs del temps en la vida d'un home.»

Carles Barral camina a poc a poc, vora al mar, el mar de Calafell, localitat del litoral tarragoní que el poeta continua considerant romànic, paisatge biogràfic més que natal. Sempre ha desitjat viure aquí i, actualment, reparteix els seus dies entre Madrid, —on les seves funcions de senador el demanen— i aquest poble mariner que cada vega-

No sent cap nostàlgia pel Carles Barral editor.

da s'assembla menys al que era. «A Barcelona, només hi estic de passada. La ciutat no m'agrada». Somriu i matisa amb escrupolositat: «Em refereixo a les ciutats en general. Només m'hi sento a gust si hi estic de passada. No sóc massa *urbanita*. M'agrada aquesta imatge de senyor de província que va a la ciutat a comprar-se... una corbata, per exemple. El que passa és que això, Calafell, s'està quedant buit. Aquest lloc ja no té vida indígena. La gent de la meua edat, o més gran que jo, a la qual he estimat molt, es va apagant, ja no parla, no té res a comunicar, no té cap esperança, cap ambició determinada. Parlar amb ells es fa cada vegada més difícil. Però, bé, aquest paisatge anacrònic és, al capdavant, el meu, i aquí em sento bé».

Després d'una passejada pel poble, (passejada diària en el cas d'en Barral —del *senata* com el moteja, afectuosament, la joventut local—, passejada-quasi-bé-maniàtica, per a la qual sempre troba excusa i que realitza amb la parsimònia i l'atenció característiques d'un ronda obligatòria), el camí de tornada s'eternitza: la paciència de Carles Barral amb tothom que li barra el pas i l'atura amb un «ja ho sé, que té molta feina, però...» és infinita i molt antiga en ell: no correspon a un tret aparegut en aquesta nova etapa de la seva vida, ve de lluny i li ha fet perdre trens i avions, amics primmirats i escrupolosament puntuals, i la reputació.

Cuando las horas veloces, el tercer volum de les seves memòries (*Años de penitencia*, 1975; *Los años sin excusa*, 1978) constitueixen una seriosa reflexió

sobre la vida cultural i política dels anys seixanta i setanta, i també sobre els avatars de la vida professional de l'editor Carles Barral, personatge envers el qual avui diu no sentir cap mena de nostàlgia. «Aquell personatge tenia un principi i un final. Hauria estat grotesc prolongar-lo, conformar-me a continuar essent aquell personatge en un món que ja no era el mateix. L'editor va aconseguir la seva funció, millor o pitjor, però la va aconseguir. A partir d'aquell determinat moment, continuar hauria significat aprofitar-se de l'èxit en un món regit per una legalitat basada en el triomf i en els diners, una legalitat que no és la meua, que mai ho va ser. I també hauria entrat en contradicció amb la meua obsessió per esgotar el temps que em queda fent altres coses». Per al lector, per als professionals de la crítica literària i per als de la literatura, la tasca de Carles Barral al capdavant de Seix Barral, —primer, i de Barral Editores, després, va ser— i continua essent d'una riquesa i d'una vàlua històriques. La cultura espanyola té un deute amb aquell editor que a partir del segon volum de les seves memòries, l'escriptor Barral sembla encarnar malgrat ell mateix, sembla arrossegar com una creu. El poeta apareix sempre escrivint amb urgència, a estones lliures arrancades al temps de l'editor, als viatges, a les reunions socials, a les trobades amb escriptors i crítics... «Ser editor corria el risc de convertir-se en una obsessió, i penso que està bé muntar aquest poltre durant uns anys, però, al cap de temps, aquest poltre es converteix en un cavall dolent i un mateix en un pessim

genet. Jo mai no vaig creure que la meua editorial, ni la meua literatura, servissin per fer la revolució. La meua funció era demostrar que, malgrat el franquisme, malgrat aquella sordidesa, malgrat aquella persecució salvatge, hi havia una literatura, que no era la meua, però sí la de la meua generació. I cada vegada em vaig anar engrescant més en el paper d'afirmar-ho, de demostrar-ho. Era un paper digne, però enormement fatigós. I va arribar el seu final. Ara ja no cal demostrar res... És a dir, ara hi ha altres problemes, és clar, però ja no es produeixen sota aquella campana de repressió ferotge. ¿Quins problemes? Per exemple, una imposició atroç de les lleis dels diners i de la competència que, pel que fa a la literatura, són greument nocives». En les memòries es descriu «condemnat a representar el paper d'editor d'avantguarda». «Bé, fer d'editor no formava part del meu projecte personal. Hi ha una època de la meua vida en la qual allò que dèiem el projecte sartreà d'un mateix era molt important i aquest projecte no consistia a fer d'editor. Jo, aleshores, hauria triat escriure. Escriure *le poème*, el poema perfecte, mallarmeà, per exemple». Excusa la seva vocació juvenil amb un somriure. «Però vaig comprendre que calia dedicar-me a l'editorial, i em va quedar sempre l'angoixa que la meua vida personal, i també les meves meditacions personals, es trobaven contínuament limitades per aquest altre món que havia escollit com un deure moral».

En *Los años sin excusa*, Carles Barral hi descriu una passejada amb José Agustín Goytisolo, per la platja de Cotlliure, durant l'homenatge a Machado. Al llarg d'aquella passejada nocturna, Goytisolo l'incitava a emprendre el que, durant quasi trenta anys, seria la seva carrera editorial. «Bé, José Agustín, aleshores, era portaveu d'un sentiment general en els altres amics i que jo també compartia. Jo tenia una editorial, una editorial pròspera, respectable i molt forta en aquella època. Era un disbarat no utilitzar-la per tal d'afirmar l'existència d'una literatura en l'exili interior, una literatura important. Jo no podia desentendre'm d'aquesta tasca: donar sortida a un projecte general d'explicació del món, d'un món diferent del que plantejaven els esquemes oficials.» De la mateixa manera que el narrador de *Cuando las horas veloces* planeja al final del llibre, Barral ha tancat el vell balcó de fusta amb vidrieres aquarterades que obren el seu estudi al mar. Ha moblat el balcó (*esa jaula aérea con olor a resina*), on pot-

ser ha tornat a pintar. Ha convertit l'estança en una cel·la de decoració molt simple però noble, d'un altre segle. Algun retrat a l'oli, alguna vella pintura juvenil del pare, algun moble importat, l'arqueta mudèjar, i una poltrona monacal on l'escriptor treballa, cara a la paret. Un lleuger moviment del cap: el mar. Aquest *paisaje ninguno*, en paraules del poeta, que ell considera el seu medi natural, «més natural que la terra», matisa, amb el qual manté «una relació sacral» i que és, diu, «desmemòria absoluta».

«Vaig començar a escriure *Años de penitencia* com un escoli a un llibre de poemes, *Diecinueve figuras de mi historia civil*; un escoli llarg capaç de donar la dimensió generacional, social, grupal, d'un conjunt de gentes. Aquell projecte es va convertir en un altra cosa i l'entorn, la gent, les idees, les actituds socials d'aquells anys es van anar imposant com a protagonistes del text. Sempre he procurat descriure més el món que m'envoltava que el meu món propi.» El memorialista Barral, quan descriu el paisatge moral de la seva generació, té més vocació de literat que de cronista. «El record consolidat, la memòria consolidada, és plena de fantasia, d'explicacions que un mateix fa dels fets que ha viscut o que ha cregut viure.» Un dels capítols més brillants del seu darrer llibre és el dedicat a la transformació dels ambients socials i culturals del país amb motiu de l'aparició d'aquests personatges anomenats *yuppies*. «Als darrers anys del franquisme van sorgir aquests personatges grollers que parlen de diners, d'èxit i de fracàs. A l'hora de prendre una copa ja no et trobaves al costat d'un intel·lectual lleugerament geperut que fumava en pipa i et parlava de Catul o de Píndar... et trobaves amb individus que et parlaven de perdre, de guanyar... El món havia canviat i ja no tenia res a veure amb el món cultural tradicional, postromàntic.

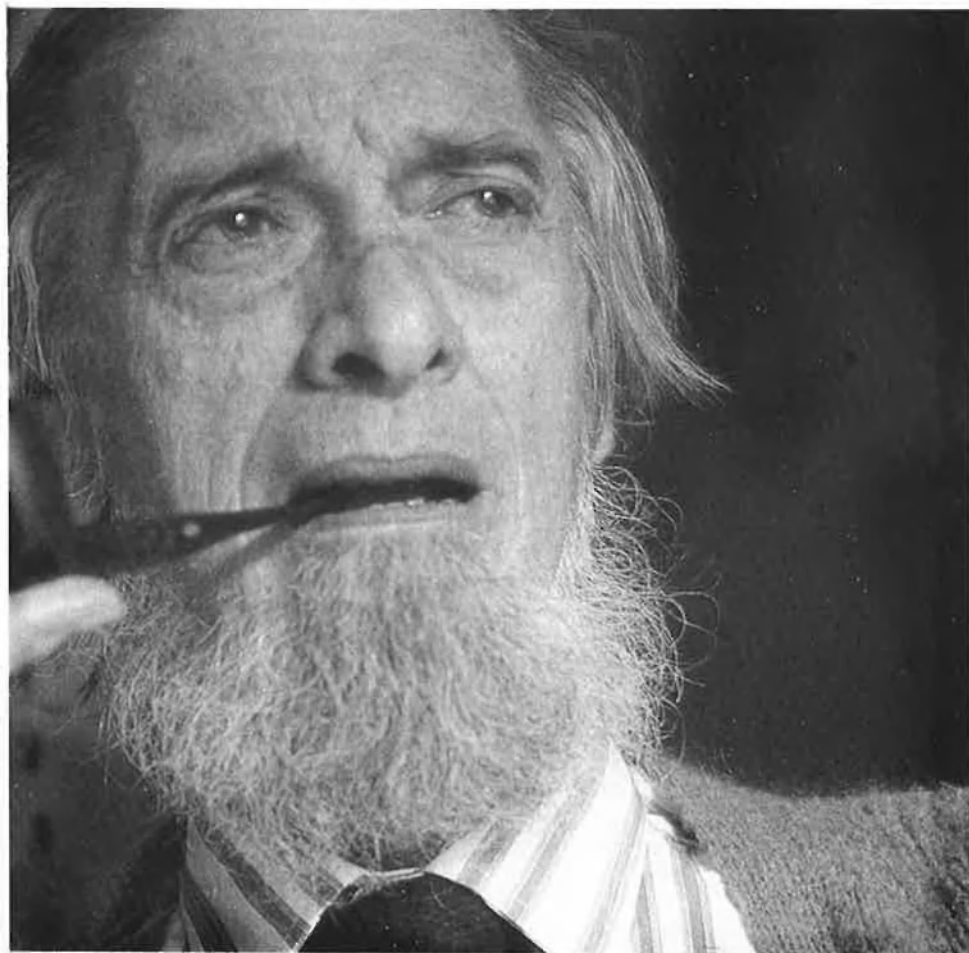
Aquests nous personatges eren simples gestors que no tenien res a veure amb la literatura ni amb les arts. Eren gentes grolleres que només parlaven de diners. Però els creadors es van incorporar en aquest món de bàrbars». La mediocritat l'irrita i la parla s'esblama aconseguint preciositats lingüístiques que són producte de molts anys de pràctica, ja que, no en va, Carles Barral pertany a una generació poètica, la dels anys 50, en la qual l'esgrima verbal (com diu Carme Riera en el seu llibre sobre l'escola poètica de Barcelona) era pràctica constant. Perdonarà la franquista, però aquell grup de poetes i es-

DOMÈNEC UMBERT

criptors joves, cosmopolites, cults, traductors de Rilke (Barral), de T. S. Elliot (Jaime Gil de Biedma), de Pavese i Quasimodo (José Agustín Goytisolo), que bevien ginebra i whisky quan sols s'estilava el vi negre, hauria de semblar més aviat arrogant. ¿O era una actitud accentuada per la mediocritat de l'època?

«Sí, però hi havia un altre problema. Nosaltres, aquí, a la perifèria, desconectats del centre i de la resta de la península, érem d'una altra raça literària i no teníem res a veure amb aquell món trencat que, a Madrid, havia estat la tradició cultural espanyola de la República. Vivíem aïllats i veníem d'un altre món, d'una literatura llegida en italià, en francès, en alemany o en anglès. Per a nosaltres, Gide, o Sartre, eren familiars pròxims als que llegíem sense cap mena d'exotisme. Això, a Madrid, era increïble. Nosaltres empalmàvem amb una cultura vaga, però universal, i els poetes del centre venien d'una cultura concreta però que nosaltres consideràvem inexistent. Sabíem que existia un determinat poeta falangista, però, ¿qui era aquell poeta? ¿a qui interessava? Literàriament no existia, no era res. Quan es va produir la famosa polèmica amb Carlos Bousoño respecte de la

«El meu accés a la literatura catalana escrita és tardà».

un àmbit de lectors més reduït, no menys important des del punt de vista lingüístic, sinó més reduït des del punt de vista social. Aleshores les seves ambicions semblaven més secretes. Quan hi havia operacions diguem-ne comunes de política literària o de protesta per determinada situació, ells adoptaven sempre una posició una mica angular, una mica externa. Si hi havia entre nosaltres un jove poeta que escrivia en català, els seus poemes eren una cosa molt secreta que només es podia discutir entre uns quants iniciats en la mateixa llengua.»

Tornem al grup generacional: Jaume Gil de Biedma, Josep Ma. Castellet, els germans Goytisolo, M. Sacristán, Alfonso Costafreda, Gabriel Ferrater, Joan Ferraté... «No sé si formem una generació en el sentit que aquest terme s'utilitza dins la història de la literatura. Érem un grup d'amics que escrivíem i que teníem, això sí, consciència que ens calia identificar-nos com a grup o contra aquella cultura de *colegio mayor* pròpia de l'època. Parlo de les formes de supervivència de la cultura franquista, una cultura molt contaminada i manipulada per la influència dels poetes falangistes, per la tradició del grup de Burgos, i per tots els esquemes oficials. Nosaltres, en viure a la perifèria, no teníem res a veure amb els escriptors joves del centre. Hi havia excepcions, és clar, com el cas de Martín Santos, o de García Hortelano o d'Angel González».

Jaime Gil de Biedma és el poeta del grup generacional dels 50 que més influència té en les darreres promocions poètiques i ha estat un dels amics més pròxims de Carles Barral. «Recordo molt bé com es va produir la meua vinculació poètica amb Jaime Gil de Biedma. De fet, veníem de mons molt diferents. La tendència de Gil de Biedma a la poesia de l'experiència i a la tradició de la poesia anglesa era contrària a la meua, més marcada pels clàssics llatins, per la poesia francesa a partir del simbolisme —i sobretot, per l'obsessió mallarmeniana— i pels poetes alemanys (Goethe i Rilke). La vinculació amb Gil de Biedma es produeix en el diàleg i en la lectura d'un poeta, Jorge Guillén. Per a mi la generació del 27 és Guillén i Salinas. El descobriment de Guillén va ser un fet enlluernador. La poesia de Guillén està escrita amb una voluntat que jo no comparteixo però que considero admirable: la d'ajudar a viure. És una poesia que ajuda no a entendre el món sinó a viure, i això em va impressionar profundament.» □

poesia entesa com a experiència o com a coneixement, Boussoño parlava de poesia com si només existís la poesia castellana i això ens indignava perquè, a més de prescindir de tota la resta de la poesia universal, l'actitud de Boussoño no es corresponia amb la tradició de la poesia castellana en la qual pots trobar la presència d'Ovidi, de Catul, de Museo... Aquesta diversitat de formació produïa una mena de distanciament esborronador i provocava arrogància per les dues parts.»

Carles Barral, José Agustín Goytisolo, Jaime Gil de Biedma, Enric Badosa, Jaime Ferrán, Alfonso Costafreda... Gran part de la millor poesia del mig segle ha estat escrita per poetes catalans en llengua castellana. «Els fills de la burgesia urbana dels anys 40 teníem unes relacions complicades amb el català. Si procedies de famílies en les quals la llengua familiar era el castellà, el català només te'l trobaves al carrer. Ara bé, hi havia dues excepcions: d'una banda, la gent que passava l'estiu en algun lloc de la geografia de parla catalana, algun lloc de la costa o de la muntanya, i, aleshores, el català es convertia en una segona llengua, una llengua popular que es parlava però que no es llegia i que no comportava una càrrega

cultural; i, d'una altra banda, hi havia un segon tipus d'excepció que era la de la gent que pertanyia a famílies que parlaven el català i conservaven una tradició cultural molt important i tenien una biblioteca de llibres en català. Nosaltres, els fills d'aquesta burgesia urbana, manteníem una relació que es produïa en castellà, i el català era una llengua secundària. Quan ens trobàvem per parlar de literatura o del que fos, parlàvem en castellà. Potser, a la mateixa taula hi havia dos joves poetes que parlaven de poesia en català, però l'escrivien en castellà. Això era un fet social que no tenia res a veure amb cap projecte de tipus ideològic ni de plantejaments de la literatura com a vindicació nacional...

Era així. En el meu cas concret, jo he parlat sempre el català, el català de les comarques tarragonines, una català molt fet, molt viu, però el meu accés a la literatura catalana escrita és molt més tardà que el meu accés a la literatura escrita en francès o en alemany. Tanmateix, en aquesta època de formació del grup generacional hi ha, a Barcelona, gent que escriu en català. «Hi ha un altre fenomen difícil d'explicar i és que els altres poetes joves en llengua catalana tenien consciència d'adreçar-se a